

Юлія Гарасим, викладач

Дрогобицького педагогічного університету
імені Івана Франка

ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЧИ ТІЛЬКИ ЙОГО ГАРАНТІЯ?

У статті розглядається функціонування системи соціального захисту населення України з позиції соціального гарантування та забезпечення достатнього рівня життя. Акцентується увага на взаємозв'язку доходів населення та цін “на життя”; розглядається державний бюджет як джерело соціальних видатків, тим самим з'ясовується їх ефективність та раціональність.

Актуальність теми. Зовнішньополітичний курс України на інтеграцію в Європейський Союз визначає першочерговість реалізації нагальних завдань економічного та соціального розвитку, метою яких є досягнення високої якості життя населення. Створення ринкової економіки супроводжується стрімким розширенням суспільства за матеріальним та соціальним статусами. Разом з трансформацією економіки, відбувається створення системи соціального захисту населення з метою компенсації негативних проявів ринкової економіки. А це, своєю чергою, вимагає запровадження в державі високих європейських стандартів і нормативів ефективного, адресного соціального захисту населення та сучасних соціальних послуг для вразливих категорій – старих і немічних, інвалідів, невиліковно хворих, жертв торгівлі людьми, дітей-вулиці та дорослих безпритульних, звільнених із місць позбавлення волі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дану тему досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема М. Теренс, Ганслі, М. Папієв, В. Мандибура, С. Горянська, Т. Кір'ян, М. Гуць, Л. Качан, Д. Табачник та інші.

Метою статті є аналіз соціального життя населення України та рівень його забезпечення, оскільки одна з функцій держави – недопущення зростання соціальної напруги з приводу майнової нерівності, передбачення й фінансування негативних проявів ринку для громадян (безробіття, інфляція), створення ефективної соціальної системи.

Виклад основного матеріалу. Першим кроком у створенні в Україні нових механізмів державної та суспільної підтримки людей, є закони України у соціальній сфері (“Про соціальні послуги”, “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”). На їх виконання Урядом прийнято низку постанов, що дало змогу розширити коло учасників ринку соціальних послуг і

створити передумови для поліпшення якості цих послуг.

Оскільки соціальна політика держави включає:

- регулювання соціальних відносин у суспільстві, регламентацію умов взаємодії суб'єктів економіки в соціальній сфері (в тому числі між роботодавцями і найманою робочою силою);
- розв'язання проблеми безробіття та забезпечення ефективної зайнятості;
- розподіл і перерозподіл доходів населення;
- формування стимулів до високопродуктивної суспільної праці й надання соціальних гарантій економічно активній частині населення;
- створення системи соціального захисту населення;

- забезпечення розвитку елементів соціальної інфраструктури (закладів освіти, охорони здоров'я, науки, культури, спорту, житлово-комунального господарства і т. ін.), то в цілому її необхідно розглядати як цільовий комплекс напрямів й задач поліпшення життєдіяльності людей у регіональних межах (країна, регіон, підприємство).

Логічно, що необхідність соціального захисту і підтримки виникає насамперед стосовно людини, яка потрапила в життєво складні обставини, або яка має значні труднощі в зв'язку з хворобою, інвалідністю, втратою роботи, з вихованням дітей, або через наслідки складних психотравматичних ситуацій і т.д. При цьому одним з найважливіших принципів соціальної роботи є не тільки надання соціально-економічної, соціально-педагогічної, соціально-правової допомоги і підтримки, але і мобілізація внутрішніх ресурсів людини для розв'язання власних проблем і набуття соціальної активності. Насамперед держава, як основний гарант, повинна забезпечити населення відповідними гарантіями – в даному випадку – соціальними. Саме соціальні гарантії є однією із основних трьох складових системи соціального захисту України (рис.1)

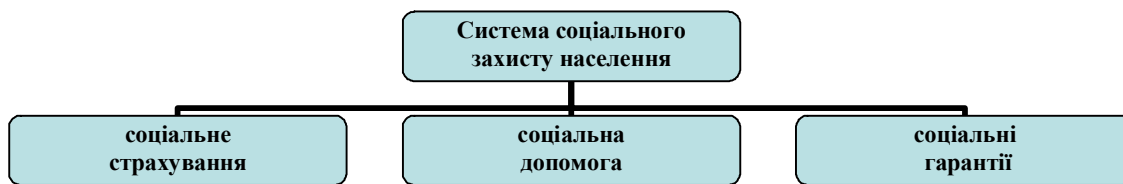

Рис.1. Структура соціального захисту

В Україні у 2000 році було прийнято відповідний Закон “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”, у якому надання державних соціальних гарантій здійснюється за рахунок бюджетів усіх рівнів, коштів підприємств, установ і організацій та соціальних фондів на засадах адресності та цільового використання [2].

Державні соціальні гарантії та державні соціальні стандарти є основою для обрахунку видатків на соціальні цілі та формування на їх основі бюджетів усіх рівнів, соціальних фондів, розробки загальнодержавних і місцевих програм економічного і соціального розвитку.

Згідно із законом, до числа основних державних соціальних гарантій включаються:

- мінімальний розмір заробітної плати;
- мінімальний розмір пенсії за віком;
- неоподатковуваний мінімум доходів громадян;
- розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат.

Основні державні соціальні гарантії, які є основним джерелом існування, не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Для реалізації прийнятої соціальної політики важливим є відповідний механізм системи контролю, тобто постійне отримання зворотного зв'язку або інформації. Тому “з метою дотримання

державних соціальних гарантій, оцінки ефективності державної соціальної політики, її впливу на рівень та якість життя в Україні здійснюється постійний державний моніторинг у сфері застосування та фінансового забезпечення державних соціальних стандартів і нормативів” [2]. Усе здавалося б гаразд, якби не проблема невідповідності між офіційно зафіксованими гарантіями та реальним швидкоплинним життям.

Законом України “Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України” затверджені розміри мінімальної заробітної плати, зокрема з 1 січня 2008 року встановлена МЗП на рівні 515 гривень, з 1 квітня – 525 грн., з 1 жовтня – 545 грн., з 1 грудня – 605 грн. Аналізуючи офіційні статистичні дані, рівень прожиткового мінімуму цього ж року (2008) зріс для всіх чотирьох категорій населення – працездатних, дітей двох вікових груп і непрацездатних. В середньому це 100 доларів на місяць (592 грн. на місяць): для дітей до 6 р. – 526 грн., до 18 р. – 663 грн., працездатних осіб – 633 грн., непрацездатних – 470 грн. [4]. Проте ці кілька десятків гривень навіть не покривають зростання цін. Інфляція прогресує, а влада знову прагне переглянути (збільшити, причому необґрунтовано) рівні соціальних виплат (рис.2).

Як бачимо, рівень мінімальної заробітної плати

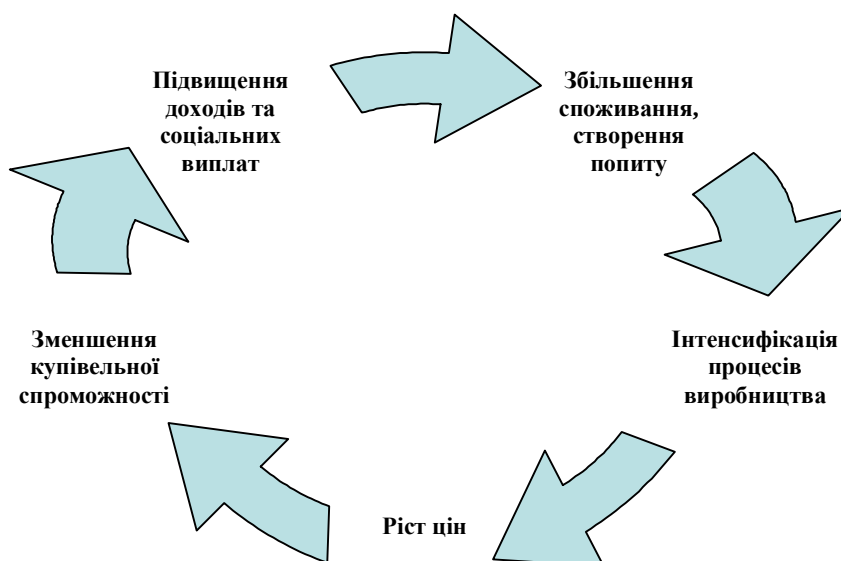

Рис.2. Підвищення доходів та цін

менший за прожитковий мінімум. Та й, на жаль, норми харчування надалі залишаються далекими від реальних потреб, а набір непродовольчих товарів не відповідає навіть найскромнішим вимогам європейців, якими ми себе вважаємо. То, можливо, спочатку необхідно підтягнутися до європейських стандартів життя, а вже потім інтегруватися, претендувати на місце у Європі.

Усі ми скажимося на те, що держава виконує свої функції не в повному обсязі. Чому? Проблема

ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЧИ ТІЛЬКИ ЙОГО ГАРАНТІЯ?

– різностороння й однозначну відповідь знайти важко. Загалом все випирається у фінансовий бік будь-якого питання. Незважаючи на те, що державний бюджет 2007 року був соціально орієнтованим, населення суттєво не відчувало матеріального покращення. Правильно, збільшення грошових надходжень (з іншого боку – збільшення видатків держави) було і є. Відповідно до закону держава забезпечує основними державними соціальними гарантіями “з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень” [2]. Проблема – у незмозі стримати новий виток цін. Утворюється т.з. “замкнуте коло” (див. рис 2.)

Зростання рівня споживання населення досягається завдяки підвищенню рівня заробітної плати та соціальних виплат, це дозволяє значно інтенсифікувати (або ж і ні) процеси праці та виробництва, що веде (все одно) до зростання рівня цін, що, своєю чергою, зменшує реальний дохід домогосподарства (його купівельну спроможність). Найпростіший вихід, що в першу чергу спадає на думку, це знову підвищити доходи та виплати. І ми повертаємось до попереднього (але вже вищого) цінового рівня. Найцікавіше те, що виплати (номінальна зарплата) збільшуються на декілька відсотків, а ціни зростають у декілька разів (відповідно, реальна заробітна плата зменшується). А чому не навпаки. Звісно, це перебільшене твердження. Мається на увазі – чому не знайти золотої середини у площині “доходи – ціни”. Одним із найбільш складних для ринкової соціально орієнтованої економіки в даному випадку є стримання інфляції, яка виникає, коли соціальні виплати необґрунтовані та не підкріплені виробництвом (яке не встигає за новими витками цін).

Якщо абстрагуватись та зосередити свою увагу лише на соціальній сфері, тоді перед державою стоять першочергові завдання забезпечення і підтримки малозабезпечених прошарків населення, ефективне управління соціальною політикою та дотримання виконання соціальних гарантій.

Але держава, відіграючи активну роль у проведенні соціальної політики у ринковій економіці, повинна не просто давати гроші, тим самим перетворюватись на відділ соціального забезпечення, а підкріплювати їх результатами виробництва, оскільки соціальні виплати зайняли в бюджеті (який можна назвати бюджетом споживання) таке місце, що внаслідок їх обов’язковості потіснили всі інші витрати, передусім інвестиції. А як можна говорити про вихід з кризи при зменшенні інвестицій? Організація системи соціального захисту має забезпечувати зворотний зв’язок між рівнем

соціальних послуг, інтенсивністю та результатами праці окремого працівника, загальними економічними результатами виробництва.

Звісно ніщо не ідеальне, і в соціальній сфері України виявляються риси її недосконалості та невідповідності сучасним потребам людей (це стосується співвідношення між мінімальною заробітною платою, розміром пенсій, стипендій та прожитковим мінімумом і цінами). А відсутність єдиних державних стандартів, які дозволили б оптимізувати використання державних коштів, спростити процедури доступу до ринку послуг, незворотно зафіксувати коло отримувачів ряду соціальних послуг чи пільг, не дає змоги повною мірою реалізувати задекларовані в Законах державні норми та гарантії.

Можливо, державі необхідно збільшити видатки не соціального характеру (їх не суттєво відчутно у зв’язку із паралельним підвищенням цін), а збільшити цільові видатки (наприклад, дотувати певні стратегічні галузі, які перебувають в кризовому стані – комунальну, вугільну, медичну).

Висновок. Отже, майбутнє України у соціальній сфері залежить від того, чи вдасться подолати негативні тенденції в динаміці життєвого рівня, забезпечити ресурсну базу для задоволення прийнятного мінімуму соціальних потреб, виправдати пов’язані з реформою очікування різниці соціальних груп. Звідси випливає необхідність проведення більш осмисленої політики, заснованої на врахуванні реальної ситуації в соціальній сфері та в країні загалом. У цих умовах першочерговим стає завдання підвищення ефективності соціального управління.

Це завдання може бути розв’язане передовсім у разі забезпечення соціального управління актуальною, достовірною й повною соціальною інформацією, яка дозволяє враховувати суб’єкту управління характер й особливості протікання соціальних процесів, робити висновки про силу управлінської дії й, зрештою, ухвалювати правильне управлінське рішення. Поряд з цим необхідно подбати й про належну підготовку та перепідготовку кадрів, удосконалювати наявні механізми та моделі соціальних послуг у даній сфері.

Багато запитань, на які дійсно хочеться отримати реальні відповіді, але вони залишаються у риторичній формі. Існує нагальна потреба узагальнити зарубіжний та критично оцінити накопичений вітчизняний досвід з метою його подальшого творчого застосування, примноження і розвитку в нових умовах. Соціальна сфера функціонує стихійно, некеровано, хаотично. Тому належить з’ясувати, яку адекватну позицію повинна займати держава.

ПРАКТИЧНО-НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

1. Закон України “Про соціальні послуги”.
2. Закон України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”.
3. Закон України “Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України”.
4. Офіційний сайт Міністерства праці та соціальної політики України <http://www.mfsp.gov.ua>
5. Горянська С.В. Фінансове забезпечення соціального захисту населення // Фінанси України. – 2001. – №6. – 87 с.
6. Мандибура В. Соціальна політика держави та її структурні складові // Україна: аспекти праці. – 2000 р. – №7. – 21 с.

Ірина Зварич, викладач кафедри іноземних мов

Національної академії Служби безпеки України
та кафедри перекладу з англійської мови
Інституту філології Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРАКТИЧНО-НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті йдеться про те, що практично-навчальні ситуації у процесі оцінювання якісного рівня знань студентів спрямовані на реалізацію прагматичного підходу опанування знань з навчального предмету, що відповідає вимогам майбутньої професійної діяльності в суспільстві з ринковими відносинами.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Практично-навчальні ситуації значно посилюють у студентів потяг до пошуково-дослідницької праці, оволодіння новим матеріалом, пізнання невідомого, а викладача – як організатора процесу викладання – до творчої роботи, а з іншого боку – до ретельного здійснення педагогічного оцінювання знань студентів в умовах заданої ситуації.

Широке використання практично-навчальних ситуацій у вищій освіті США трактується як метод навчання через аналіз проблемних ситуацій. Цей метод здебільшого застосовується у Гарвардському університеті та знаходить підтримку в інших вищих навчальних закладах. Розв’язання навчально-проблемних ситуацій у Гарвардському університеті відбувається шляхом аналізу випадків із реального життя, у процесі навчання педагоги коригують уміння студентів розв’язувати проблеми, формувати й зважувати альтернативні рішення та оцінювати поведінку керівника [1, 12].

Зарубіжний дослідник Адріан Палмер вважає, що найбільш ефективний метод, який є у розпорядженні педагога, – це його вміння створити такі практично-навчальні ситуації, які тісно пов’язані з життям та інтересами студентів, адже їм доводиться задумуватися над смислом і відповідно над тим, як себе поводити в певній ситуації і як висвітлити свої пізнання [6, 55 – 68]. Надзвичайно важливо для викладача створювати у процесі

оцінювання такі практично-навчальні ситуації, які тісно пов’язані з життям, аби мати можливість оцінити не лише реальні теоретичні знання студентів, а й їхню готовність до практичного застосування цих знань.

Теодор Дж. Ковальський зазначає, що аналіз проблемних ситуацій у вищих навчальних закладах США використовується з метою досягнення двох цілей. На його думку, одна з них – аби пропонувати студентам новий навчальний матеріал і ознайомлювати їх із сучасними теоріями, ідеями, концепціями. Відповідно друга – навчити студентів критично й логічно мислити, застосовувати набуті знання, уміння, навички на практиці для пошуків різних концепцій розв’язання проблемних ситуацій та їх аналізу, бо аналіз проблемних ситуацій розвиває аналітичні здібності [1, 12]. Оскільки студенти мають різні здібності до навчання і рівень підготовки з навчального предмету, цілком логічно, що вони пропонують неадекватні концепції розв’язання навчально-проблемних ситуацій.

Вищі навчальні заклади США намагаються навчити студентів тому, з чим вони будуть мати справу у своїй професійній діяльності. Для розв’язання питання чіткої професійної спрямованості та професіоналізму здійснюється стажування студентів протягом навчання у вищих навчальних закладах.

Стажування має велике значення у процесі навчання і, як правило, планується на завершаль-